

**РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ  
У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

**DISTANT EDUCATION DEVELOPING IN HIGHER  
TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

**Анотація.** В статті розглядаються питання розвитку дистанційної освіти у вищих навчальних закладах. Виділяються переваги і недоліки використання дистанційного навчання в технічних закладах.

**Summary.** Some problems of distant education developing in higher educational institutions are considered. Advantages and disadvantage of distant training usage in technical institutions are examined.

Підвищення якості навчання передбачає не тільки покращення навчального процесу, але й модернізацію системи освіти. Розвиток інтелектуального потенціалу нації – мета всієї системи освіти, тобто системи неперервної освіти. У методиці навчання іноземним мовам та ряді суміжних наук відбувається постійний пошук удосконалення системи навчання.

Швидкий розвиток інформатики й інформаційних технологій поставив перед освітою мету розширення практики навчання, використання нових технічних засобів, удосконалення освітніх методик.

Дистанційне навчання (ДН) пройшло декілька етапів у своєму розвитку. Основоположниками ДН вважаються Ч.Тусен – викладач французької мови Берлінського університету і Г.Лангеншейден – член Берлінської спілки сучасних мов, який відкрив у 1865 р. в Берліні інститут, заснований на заочній формі навчання іноземним мовам. Однак треба пам'ятати, що в Росії був створений Інститут заочного навчання шістьма роками раніше. Приклад Росії і Німеччини наслідували й інші країни. Але пальма першості у розвитку цієї форми навчання належить колишньому Радянському Союзу, де у другій половині 1920-х рр. з'явився ряд заочних політехнічних інститутів та заочних відділень у вищих педагогічних закладах.

Подальше зростання нетрадиційних університетів пов'язане з розширенням програми неперервної освіти, підвищення кваліфікації і перепідготовки спеціалістів. Позиція ЮНЕСКО зводилася до того, щоб інновації у вищих навчальних закладах (ВНЗ) перетворилися з різноманітних теорій та концепцій в реальність, з негнучких та елітарних систем вищої освіти в доступні для всіх [1].

У рамках загальноприйнятої позиції вищі навчальні заклади переглядають свої структури, навчальні плани і програми, форми та методи навчання. У багатьох країнах почали створюватися політехнічні коледжі (Великобританія), університетські технологічні інститути (Франція), вищі професійні школи (ФРГ). Широке визнання отримали методи навчання, поєднуючи аудиторне навчання з роботою на підприємстві.

Період кінця 1960-х початок 1970-х рр. став найбільш плідним у теоретичному осмисленні. Були закладені основні головні моделі дистанційної освіти. В подальшому за дистанційною освітою закріплюється соціальна функція – надання освіти найбільшій кількості бажаючих навчатися без зміни звичайного способу життя.

Головним досягненням розвитку дистанційної освіти є доказ, що альтернативною формою навчання може бути самоосвіта. Вже з середини 1970-х рр. почали з'являтися навчальні заклади нових типів: "відкритий", "дистанційний" - університет, "електронний", "віртуальний" – коледж. Вони мають оригінальну структуру, використовують ряд педагогічних засобів, економічних механізмів функціонування [2].

Кінець 1990-х рр. та початок нового століття – новий етап продовження розвитку дистанційної освіти та виникнення суперечок за даною темою. Треба розглянути базову інформаційну культуру як необхідну умову навчання в системі дистанційної освіти і як компонент професійної компетенції для модернізації освіти.

Розробка дистанційного навчання розглядалася у чималих дослідженнях. Кандидат педагогічних наук Муміна Н.І. досліджувала методику організації дистанційної англійської мови у технічних закладах. Її дисертація передбачала розв'язання задач організації навчального процесу дистанційного навчання. Впровадження процесу навчання сучасними технологіями є метою підвищення ефективності та якості навчання іноземній мові у вищих технічних навчальних закладах. Дослідження показали доцільність використання сучасних телекомунікаційних технологій у вивченні англійської мови. Муміна запропонувала структуру багатомодульного дистанційного навчання, що складається з інтегрованих навчального, комунікативного та інформаційно-довідкового блоків. Дослідження

передбачало методику організації навчання англійської мови, яка включала чергування аудиторних практичних занять з самостійною роботою студентів над навчальним курсом у дистанційному середовищі. Такий курс на основі запропонованої методики організації навчального процесу використовувався на старших курсах Сумського державного університету, Національного технічного університету України "КПІ", Запорізького державного технічного університету, Національного технічного університету "ХПІ"[3].

Сердюкову П.І. належить ідея статті у співавторстві з Муміною Н.І. "Дистанційне навчання: загальна характеристика та особливості впровадження у навчання іноземних мов". Основною метою дослідження в дисертації Сердюкова є вивчення можливостей використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов. На думку автора упровадження цих технологій у навчальний процес дасть можливість значно підвищити інформаційну активність студента, результативність, масовість, гнучкість і доступність навчання. В роботі описана організація та модель навчального процесу, побудованого на комплексному застосуванні технічних засобів навчання, запропонована система методів навчання іноземних мов, рекомендації щодо впровадження комп'ютерної та інформаційної технології у навчальний процес [4].

Доктор педагогічних наук Полат Є.С. у публікації про організацію дистанційного навчання в Російській Федерації визначає, що дистанційне навчання – це не процес модифікації заочної форми навчання, але нова форма навчання [5]. Він відрізняє ці дві форми таким чином:

- заочне навчання засновано на самостійній роботі студентів, у дистанційному навчанні передбачається систематичний навчальний процес, хоча ставиться акцент на самостійних видах діяльності, але в рамках організаційного навчального процесу;
- організація і структура змісту навчання дистанційної освіти має різні види та методи;
- в дистанційному навчанні використовується весь арсенал педагогічних технологій, які відбивають специфіку концепції навчання на відміну від заочної форми, де методи навчання взагалі орієнтовані на самостійну роботу.

О.В. Виштак у публікації "Использование технологий дистанционного обучения в вузе" визначає дистанційне навчання як систему методів, спеціальних засобів і форм, за допомогою яких реалізується зміст освіти, при використанні сучасних освітніх технологій. У навчанні з використанням технологій дистанційного навчання акцент ставиться на діяльність студента за самоуправління. Навчання з використанням технологій дистанційної освіти потребує наявності спеціалізованого інформаційно-аналітичного забезпечення керуючої діяльності викладача та студентів, навчально-методичного обладнання і програмно-технічних засобів збирання, накопичення, оброблення, розповсюдження і передавання інформації.

Головною проблемою дистанційного навчання у будь-якій його формі фахівці відзначають відсутність безпосереднього контакту між викладачем та студентом, з якої виходять супутні проблеми мотивації слухача до освіти, аутентифікації (тобто визначення справжності слухача) на зворотному від слухача боці для підвищення об'єктивності оцінювання знань тощо.

Дослідження показали, що зацікавленість у вивченні предметів пов'язана з умовами викладання його досвідченим лектором. У США були створені навчальні заклади, які використовували дистанційні онлайн-програми, в Росії створили систему тьюторських центрів та умови для практичної реалізації дистанційної освіти з використанням комп'ютерних мереж передачі даних [6].

В організації дистанційного навчання виділяють проблеми юридичного та технічного характеру:

- визнання дипломів, отриманих дистанційним навчанням;
- наявність доступу до технічних засобів передачі інформації.

Існує потреба в належному забезпеченні вищих навчальних закладів обладнанням та технікою, в створенні комп'ютерних класів для організації спеціалізованих робочих міст для даного виду навчання, а також підкреслюється необхідність вирішення проблеми на державному рівні. Створення фондів навчальних курсів потребує значних фінансових вкладів. Для організації навчального процесу без відриву від виробництва є пошук засобів заповнення часу для спілкування студентів з викладачем.

Впровадження дистанційного навчання вимагає вирішення багатьох проблем:

- створення технічної і технологічної бази;
- створення комплексу початково-методичних матеріалів, необхідних для організації навчання на основі інформаційних комп'ютерних технологій;
- підготовка та формування кадрового складу, що забезпечує дистанційне навчання;
- створення адміністративних, структурних одиниць (відділів, центрів, кафедр), що забезпечить цей процес;
- нормативно-правове забезпечення процесу.

Без аналізу процесу навчання й особливостей освітніх технологій при створенні навчальної системи, гнучкість і свобода Інтернет можуть привести до втрати часу, зусиль і коштів. Більшість

навчальних систем, на даний момент, є просто бібліотекою статичних гіпертекстових підручників і тестових завдань, чого явно недостатньо для повноцінної та ефективної організації навчального процесу.

Багато спеціалістів далекі від ідеалізації і ролі новітніх технологій. Японський педагог С. Судзукі вважає, що ЕОМ, з одного боку, допомагають студентам розвивати інтелект, але, з іншого, – не забезпечують міцного закріплення знань. Французький педагог Л. Легран, розглядаючи феномен мотивації студентів при роботі з комп'ютером, пропонує проаналізувати, чи є виникаюча при цьому гра навчальною. Крім того, комп'ютерні заняття мають і негативні наслідки – невроз, пониження зору.

У цілому зарубіжні спеціалісти сходяться на думці, що потрібен комплексний підхід до аналізу новітніх засобів навчання, який ставить за мету якісну підготовку (перепідготовку) викладачів, а також необхідна наявність співпраці вчених і спеціалістів в галузі новітніх технологій.

Метою даної роботи є:

- теоретичне обґрунтування дистанційного навчання;
- методика створення використання дистанційного навчання в навчальному процесі;
- модернізація навчального процесу з використанням інформаційних технологій;
- визначення етапів розробки дистанційного навчання;
- організація навчального процесу з використанням дистанційного навчання.

Дистанційне навчання на основі сучасних комп'ютерних та телекомунікаційних технологій відображає можливість використання його в навчальному процесі традиційних освітніх форм.

У системі вищої технічної освіти на сьогодні виявилися певні передумови для впровадження дистанційного навчання англійської мови у ВНЗ. Рівень комп'ютеризації та процес забезпечення технічних ВНЗ і університетів дозволяє надати студентам доступ до користування телекомунікаційними мережами. Крім того, студенти технічних спеціальностей ВНЗ мають достатньо високий рівень комп'ютерної грамотності та інформаційної освіченості і виявляють готовність до застосування нових технологій навчання. Специфічні риси дистанційного середовища викликають зміни в характері взаємодії між студентами та викладачем. Студент у процесі дистанційного навчання опановує активну форму діяльності, отримує нові засоби до інформації. В таких умовах набуває розвиток самостійності студентів щодо керування процесом навчання контролю його результативністю [7].

Модернізація навчального процесу значно полегшує навчання студентів у системі дистанційного навчання. Використання такої системи навчання автоматично включає можливість організації кредитно-модульної системи навчання, перспективи якої обговорюються зараз на різних рівнях вищої освіти України. Комп'ютерні технології забезпечують ефективний зворотний зв'язок, що передбачається як в організації навчального матеріалу, так і в спілкуванні з викладачем.

Для дистанційного навчання характерний ряд таких переваг над традиційними способами навчання, як гнучкість, модульність, економність, рівнобіжність [8]. Впровадження Інтернет у систему дистанційного навчання надає цій системі рис інтелектуальності та адаптивності. Навчальна діяльність студента з вивчення англійської мови в дистанційному середовищі характеризується високим рівнем мотивації, яка складається з його реальної потреби у володінні мовою при вдалому використанні завдань, інтересу до іноземної мови. Робота студентів у системі дистанційного навчання здійснюється шляхом організації телекомунікаційних проектів, конференцій і дискусійних форумів.

Активне впровадження сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій у систему освіти сьогодні є не тільки необхідною умовою розвитку сучасного суспільства, але також і насущною вимогою для успішного функціонування навчального закладу. Впровадження дистанційної освіти в процес навчання зробить його більш ефективним і дозволить розширити можливості отримання знань.

На думку французьких спеціалістів, новітні технології мають такі переваги:

- сприяють підвищенню мотивації навчання;
- стимулюють самоосвіту;
- підвищують результативність й інформативність освіти.

Згідно з відомостями Британського відкритого університету, дистанційне навчання економічно вигідно європейським навчальним закладам. Використання телекомунікаційних технологій дає можливість студенту оперативного зворотного зв'язку (інтерактивність), можливість більшою мірою індивідуалізації і диференціації процесу навчання. Студент може обрати свою систему і темп вивчення матеріалу, може мати доступ та отримати будь-яку інформацію, базу даних бібліотек незалежно від відстані, зберігати в пам'яті комп'ютера достатню кількість даних, має можливість брати участь у численних конференціях через систему Інтернет. Система дистанційного навчання охоплює великий діапазон населення.

Дистанційне навчання створює унікальний прецедент, коли високо якісна освіта стає предметом дозвілля, позбавляючи, таким чином, студентів від необхідності обмежувати чи зовсім припинити

професійну діяльність. Розвиток дистанційного навчання відбувається в контексті глобальних освітніх тенденцій, які мають велику значимість як для індивіда, так і для суспільних очікувань і норм [9].

Система дистанційного навчання спрямована забезпечити:

- широкомасштабність підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів кадрового забезпечення;
- якісно новий рівень академічної мобільності студентів, надаючи можливості для переходу з однієї програми в іншу, з одного навчального закладу в інший для продовження освіти, отримання одночасної освіти у декількох закладах;
- можливість отримання освіти персонами з фізичними недоліками, які неспроможні навчатися за традиційною освітою;
- висока якість освіти завдяки реалізації комплексних освітніх програм;
- вихід на нові ринки освітніх послуг в країні та за кордоном.

Доцільне вживання сучасних технологічних засобів вирішує багато складних педагогічних, лінгвістичних, психологічних питань. Щодо викладання іноземних мов, то з'явилася можливість передавати інформацію аудіотекстом, відеотекстом, розвиваючи міжособистнє спілкування. Існує можливість створення мультимедійного лінгафонного класу, що дозволяє ефективно розвивати роботу студентів.

Але треба звернути увагу не тільки на переваги, але й на недоліки дистанційного навчання [10]. Внаслідок фізичної ізоляваності студента під час дистанційного навчання може виникнути психологічна ізоляваність, яка негативно впливатиме на хід і результати навчання. Суттєвою вадою дистанційного навчання можна вважати відсутність "живого" спілкування між учасниками навчального процесу. Певні вимоги висувуються і до внутрішньої організації матеріалу, методики його застосування в навчальному процесі і до стилю оформлення екрана. Важливим є залучення інтегрованого характеру матеріалу, модульної системи навчання і контролю знань.

Теоретико-педагогічні підстави дистанційного навчання залишилися розмитими, спираються на слабкоструктуровану дидактику. Все це ускладнює створення моделі дистанційного навчання, яка б відповідала сучасним вимогам.

Якщо розглядати дистанційне навчання взагалі, можна дійти висновку, що дистанційне навчання потребує подальшої розробки та вивчення. Розвиток, методика та тенденції дистанційного навчання повинні узгоджуватися з вимогами.

Система дистанційного навчання як один з варіантів модернізації заочного навчання в країні повинна відповідати логіці розвитку системи навчання, суспільству взагалі, задовольняти потреби в освіті кожної окремої людини.

### Література

1. *Бойко А.Д., Бойко Д.А., Мельник О.В.* Напрямки й проблеми розвитку дистанційної освіти в Україні // Матеріали третьої Міжнародної наукової конференції „Динаміка наукових досліджень‘2004”. – Дніпропетровськ, 2004.
2. *Монахов В.М.* Проектирование современной модели дистанционного образования // Матеріали четвертої Міжнародної наукової конференції „Динаміка наукових досліджень‘2005”. – Дніпропетровськ, 2005.
3. *Муміна Н.І.* Методика розробки та використання дистанційної англійської мови у технічному закладі: Автореф. дис. – К., 2001.
4. *Сердюков П.І.* Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій. – Автореф. дис. – К., 1997.
5. *Полат Е.С.* Организация дистанционного обучения в Российской Федерации // Информатика и образование. – 2005. – №4.
6. *Ильин В.В.* Проблемы оценки показателей качества дистанционного образования // Информатика и образование. – 2005. – №9.
7. *Калашников И.А., Аймалетдинов Т.А.* Информатизация образования в России – проблемы и перспективы // Информатика и образование. – 2005. – №4.
8. *Гуляс І.А.* Дистанційна освіта: аргументи за і проти // Матеріали четвертої Міжнародної наукової конференції „Динаміка наукових досліджень‘2005”. – Дніпропетровськ, 2005.
9. *Поддубный К.И.* О перспективах дистанционного образования // Матеріали четвертої Міжнародної наукової конференції „Динаміка наукових досліджень‘2005”. – Дніпропетровськ, 2005.
10. *Рудяков А.В.* Проблематика сучасного розвитку дистанційної освіти // Матеріали четвертої Міжнародної наукової конференції „Динаміка наукових досліджень‘2005”. – Дніпропетровськ, 2005.